

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Lea, Marie Sophie Schwartz †.
 Ett meningsbyte i tidens frågor.
L-a W., Tre dagar i Jotunheimen.
Sigrid Leijonhufvud, Sommar.
G. A-g, Kvinnoarbetet i Finland.
Domenico Macry-Correale, Saknad, öfvers. af Sigrid Leijonhufvud.
 Föreningen för gift kvinnas eganderätt.
 Från skilda håll.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 { För icke medlemmar » 4: 00.

Ull och Stickulle

(stickulle = stickad och vinkad yllelump) motages af alla slags garn samt till rifting af klädnings-, kapp- och kostymtyger, sjalar, filtar m. m. All annan slags yllelump motages till rifting af sänglock. Dessutom motages alla slags tyger till pressning, beredning, och färgning samt allt hvad till herr- och damgärdeviden, höjer till färgning och kemiskt rekommenderas för utom våra präktiga sjalar och filtar vår äkta blå *Twiningarnescheerit* och våra *halfylle-käändningsstyger* såsom varande icke blott genom sitt eleganta utseende utan framförallt genom sin styrka, det lämpigaste tyg till arbetskläder för herrar och damer. Spånads-, färg- och presslönor billigast i Stockholm. Gods hemtas afgiftsfritt från hemmen efter öfverlämning.

ELMGRENS VÄFVERI, Stockholm.

36 Stora Nygatan 36. — Telefon 11 65.

FÖR VÅREN!

Bomullsklädningsstyger,

Svenska handväfda och Engelska Zephyr, Crepon och Oxford.

Bomulls- och Ylle-Mussliner,

Tryckta Perkaler och Batister

nu inkomna i nya moderna mönster och största urval.

Profver sändas på begäran franko. Order uppgående till minst 25 kronor sändas fritt till närmaste jernvägs- eller ångbåtsstation.

K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin

7 Storkyrkobrinken 7.

Största förlag i Skandinavien af Religiös litteratur

hos *Fosterlandsstiftelsens Förlagsexpedition*, Stockholm,

såsom: Biblar, Nya testamenten, Bibelutläggningar, Bekännelseskrifter, Missionsskrifter, Lefnadsteckningar, Berättelser, Postillor, Predikosamlingar, Dagbeträktelser, Böneböcker, Advents- och Passionsbeträktelser, Sånger, Barnskrifter, Planscher och Bilderböcker, Traktater och Nykterhetsskrifter, hvilka alla finnas till försäljning uti

Fosterlandsstiftelsens Missionsbokhandel

34 Mästersamuelsgatan 34

samt hos öfrige bokhandlare i riket.

Fullständig Förlagskatalog sändes på begäran gratis.

AMALIA LUNDBERGS

Garn- och Tapisserihandel,

50 Drottninggatan 50,

rekommenderar sitt väl sorterade lager.

Rekvisioner expedieras mot postförskott.

JOHN HOLMBLOM,

Modeaffär för Damkappor,

Stockholm,

12 Kungsträdgårdsgatan 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af

Pelsverk för Pelskappor

med därtill passande öfvertyger.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

PAUL VOSS,

Specialaffär för Sybehör,

43 Drottninggatan 43

(*hörnhuset af Klarabergsgatan*).

Billiga och bestämda priser.

Smedman den äldres HANDELS-SKOLA

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. tel. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året. — **Anmälningstid 9—1.**

Dugliga biträden erhållas från skolan.

Revisioner och bokföringar utföras till moderat pris.

OBS.! Å bref anhålles om fullständig adress.

*

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Kapptyger m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af prover och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Prover på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67

Marie Sophie Schwartz.

Ditt värf är fyllt. Till efterlängtd ro
Du lagt ditt hufvud med dess rika tankar
Och vid den strand, där inga törnen gro
Och ingen bränning brusar, kastat ankar.
Vår värld, om ännu hon står fram för dig,
Väl skall dig synas hvad hon alltid varit:
En skuggors lek, en villsam vandringsstig,
En strinma sol, som skimrat — och som farit.

Och dock **din** dag var mer än mångas rik,
Var full af löften, strålande och fager.
Din diktargåfva vann med ens publik,
Som gaf af fulla hjärtan ros och lager.
Ditt rykte spred sig snabbt från land till land,
Besegrande kritikens alla faror,
Och hvarje ny volym utaf din hand
Togs mot med jubel af förtjusta skaror.

Du njöt din lycka; det naturligt var.
På hycklad blygsamhet du ej förstod dig.
Men värdigt dock triumferna du bar,
Uppriktigt glad, men aldrig öfvermodig.
Och konstnärsafund? Ej du kände den;
Intriger du föraktade att spinna.
Hvar ny talang fann strax i dig en vän,
Hvar gammal en förtjust beundrarinna.

Ty du var god. God var du först och sist
 Och med ett öppet sinne för det rätta.
 Att ock i dina verk fanns vank och brist,
 Hur gärna och hur fullt du tillstod detta!
 Och du var klok. Att smaken växlar om,
 Att få talanger kunna trotsa tiden,
 Det visste du, och när din ordning kom,
 Du sträckte vapen och gick nöjd ur striden.

Det kunde du, se'n du din fana kysst
 Och henne sänkt i stilla ro mot jorden.
 Du visste du ej skrifvit »blot til Lyst»,
 Att ädel sträfvan ju dikterat orden,
 Att mot allt lumpet, allt förvrängdt och smått
 Du höjt din röst, så långt den kunde höras,
 På samma gång du framdrog allting godt,
 Hvaraf ett mänskohjärta kunde röras.

Och i ditt hvardagslif, hur du var mild,
 Hur kärleksfull, försakande och stilla,
 Från stolta anspråk lika vida skild
 Som från en konstlad själfförnekning's villa!
 Din vän att kallas, var ett hedersnamn,
 En glädjens fullhet och en tröst i nöden,
 Ty den du en gång slutit i din famn,
 Den var du trogen — trogen intill döden.

Ljuf vare hvilan, som dig är beskärd,
 Och trefaldt ljuf din lott i ljusets rike!
 Tag mot min saknad, som en offergärd,
 Tag mot mitt ord att sent man ser din like!
 Till kullen, där han göms, din bleka hamn,
 Än skall jag kanske komma några vårar
 Och stafva på ditt kända, kära, namn —
 Så vida jag kan skönja det för tårar.

Lea.

Ett meningsbyte i tidens frågor.

Svensk tidskrift:

- 1) »Kvinliga författaretyper» för den naturalistiska riktningen på 1880-talet. Af *Eva Fryxell*. 12—13 häft. (1893).
- 2) »En förklaring» med anledning af Eva Fryxells uppsats: »Kvinliga författaretyper för den naturalistiska riktningen på 1880-talet.» Af *Ellen Key*. 14—15 häft. (1893).
- 3) »Repliker och reflexioner» föranledda af fröken Ellen Keys uppsats: »En förklaring.» Af *Eva Fryxell*. 16—17 häft. (1893).
- 4) »Kulturen och kristendomen» med anledning af fröken Ellen Keys »En förklaring». Af *John Personne*. 20 häft. (1893).
- 5) »Kristna ideal.» Ett inlägg af *Theodor Holmberg*. 1 häft. (1894).

»Egoism och lycksalighet». Några tankar med anledning af fröken Keys artikel »En förklaring» i Svensk tidskrift. Af *Mathilda Roos*. Stockholm, Albert Bonniers förlag.

* * *

En polemik, som ej har blott och bart politiska eller litterära och konstnärliga intressen till grund, utan berör djupare, olika lifsåskådningar omfattande frågor, är en tillräckligt ovanlig företeelse inom vårt samhälle för att, då den en gång förekommer, den ej skulle väcka uppseende inom vida kretsar. Det är också med stor uppmärksamhet det märkliga meningsutbyte blifvit följd, som föreligger i ej mindre än fem olika uppsatser, offentliggjorda i Svensk tidskrift, hvilkas titlar och författarenamn vi här ofvan angifvit, jämte en broschyr, vid hvilken en af våra förnämsta kvinliga skriftställare fäst sitt namn. Den omständigheten att striden — vi tveka ej att använda denna benämning, ehuru från så väl den ena som den andra sidan i både ton och uttryckssätt en fullkomlig värdighet, måttfullhet och aktning för motståndarnes åsikter blifvit bibehållen — den omständigheten, säga vi, att de båda parter från hvilka striden utgått varit kvinnor, hvar och en representant för olika riktningar inom den tidsrörelse, som vanligen betecknas med benämningen »kvinnofrågan», har i ej ringa mån bidragit att öka intresset för denna polemik.

Då vi nu äfven å vår sida gå att upptaga ämnet, sker det ej i den afsikten att göra ännu ett inlägg i de

allmänna lifsfrågor, som polemiken ställt under debatt. Meningsutbytet rör sig emellertid ej blott omkring de polemiserandes personliga ståndpunkt till de olika lifsåskådningar de förfäktat, hela det kvinliga släktets ställning till dessa lifsfrågor innehar en så framskjuten plats i denna strid, att tystnad å vår sida ovedersägligt skulle betraktas som ett svikande af de idéer, hvilka det är vår förnämsta uppgift att söka främja. Ty äfven om vi ej känna oss träffade af talet »om obligatoriskt uppträdande i flock» och »öfverdrifna solidaritetskräf» (se Ellen Keys »En förklaring» sid. 449), som med en omisskännlig ironi riktats mot det »kvinnosaksparti», vi smickra oss med att tillhöra, instämna vi alltför varmt i den, märkligt nog, från samma håll uttalade åsikten, att »sammanslutning behöfves ännu länge inom kvinnosaken», för att ej inse hvad vår plikt härutinnan bjuder. Foga vi då därtill den sporre, som måste ligga i den från ofvan åberopade håll mot icke meningsfränder riktade beskyllningen för »olust att afhandla oppositionens inkast», tro vi vårt uppträdande i ifrågavarande sak vara tillräckligt motiveradt.

Men innan vi gå att klargöra vår uppfattning af vissa för kvinnosaken viktiga frågor, som berörts, skola vi söka lämna en så vidt möjligt åskådlig framställning af gången och innebörden af meningsutbytet. Som en del af våra läsare möjligen ej haft tillfälle att följa detsamma i alla dess faser, tro vi att en kortfattad exposé däraf här ej saknar sin befogethet.

* * *

I början af förlidet år utkom, som vi erinra oss, under namn af »Biografiska meddelanden», en minnesteckning öfver vår, några få månader förut i Neapel aflidna, författarinna, Anne Charlotte Leffler, d:ssa di Cajanello. Biografiens författare var den aflidnas förtrogna vän, fröken Ellen Key. Boken väckte då den först utkom den största uppmärksamhet. Det var ej en biografi i ordets vanliga bemärkelse, hållande sig strängt till en objektiv framställning af det föremål, som skulle skildras, biografen uttalade sig däri i en så bestämd mening rörande vissa lifs- och principfrågor och det på sina ställen i en så aggressiv ton, att om än boken från många håll framkallade gillande och bifall, oppositionen, minst sagdt, var lika starkt representerad. Att vi obetingadt ställde oss på den sistnämndas sida, behöfva vi väl ej an-

tyda. Vi erinra blott om den i 5:te häftet af Dagnys årgång för 1893 förekommande artikeln: »Ellen Keys senaste arbete», hvori vi, utan att inlåta oss på ett utförligare bemötande af de åsikter, som i biografien öfver A. Ch. Leffler gjorde sig gällande, med bestämdhet yttrade oss i ogillande riktning mot vissa fröken Keys uttalanden.

Det var däremot just mot åsikterna, lifsåskådningen, i så väl Ellen Keys minnesteckning öfver A. Ch. Leffler som i den senares berömda biografiska arbete öfver Sonja Kovalevsky, som Eva Fryxell sedermera uppträdde med kraften och värmen hos den, som under en längre lifserfarenhet vetat att tillkämpa sig en öfvertygelse och ej tvekar att försvara densamma.

»Kvinliga författaretyper för den naturalistiska riktningen på 1880-talet», kallar Eva Fryxell sin i Svensk tidskrift offentliggjorda artikel, som skulle utgöra första uppslaget till här berörda uppseendeväckande meningstrid.

Det är ett varmt och uppriktigt erkännande förf. af uppsatsen ägnar åt det litterära och kulturhistoriska värdet af de biografiska arbeten af och om de märkliga författarinnor, hon går att behandla, ett värde, säger hon, som än mer förhöjes däraf att biografierna »skildra oförbehållsamt utvecklingen hos tvenne högt begåfvade personligheter, af hvilka den ena, Sonja Kovalevsky, otvifvelaktigt var ett snille». Men den förvånansvärda öfverensstämmelse i känslor och åsikter, som förefinnes mellan dessa författarinnor och bådadas minnestecknare, Ellen Key, har alstrat en ömsesidig öfvervärdering, en stämning af beundran och växelprisning, som ovillkorligen framkallar misstro och lockar till motsägelser.

De frågor, som upptaga ett väsentligt rum i de återopade biografierna och hvilka Eva Fryxell hufvudsakligen gör till föremål för bemötande, äro de tre vänners uppfattning af äkta kvinlighet, af familjelifvet och kvinnans ställning inom hemmet. Och hur te sig dessa spörsmål, frågar frk. Fryxell, sedda i ljuset af den naturalistiska världsuppfattning, som hyllas af dessa tre, en åskådning som de tillämpa på alla förhållanden i lifvet och som behärskar hela deras tanke- och känslövärld?

Först och främst erinras om, hursom ringaktning, ja förakt för kvinnans egentliga kall och uppgift är ett af de mest i ögonen fallande dragen hos dessa författarinnor. Icke A. Ch. Lefflers och hennes vänners fullt berättigade klagan öfver de tyranniska band, hvori det moderna samhällslifvets många konventionella hänsyn och bruk hålla nutidskvinnan fången, utan den undervärdering af sann

kvinlighet, af det högsta kvinnoidealet, som man så ofta finner i deras skrifter och som återspeglas i deras lif. Mer än en gång uttala fruarna Leffler och Kovalevsky sig ringaktande om kvinlighetens högsta egenskaper utan att det tyckes falla biografen in, som anför dessa yttranden, att dylika bekännelser äro nedsättande för hvarje kvinna, hur högt hon än i intelligens må stå öfver sitt kön. Kvinnans hufvuduppgift att skapa hemmet, uppfostra det kommande släktet, med andra ord, att »utföra hjärtats funktioner i samhällskroppen» underskatta de fullkomligt. I ögonen fallande är deras oförmåga att »se det stora i det lilla», att ge erkännande åt de högsta sjäsegenskaper: »kärleken och den goda viljan».

Och hvare ligger nu denna missuppfattning af sann kvinlighet? fortfar Eva Fryxell. Är den ej djupast och närmast att söka i den förut åberopade lifsåskådningen, den af Spencer i system satta världs-uppfattning, som fått namnet den agnostiska, hvilken beröfvar sina anhängare ej blott tron på allt som ej med förnuftet kan bevisas, utan äfven sedelärans lefvande och lifgifvande kärna, Kristusidealet? Förlusten därpå medför ovillkorligen en undervärdering af de kristna, samhällsbevarande dygderna: renhet, kärlek, själförsakelse, tålmod, ödmjukhet. Den försakande kärlekens världsfrölösande ideal finnes ej till för de jordbundna agnostikerna.

Men kärleksprincipen hos kristendomen kunna de likväl ej fullt bortresonnera. De ge den emellertid ett annat namn, altruism (motsats till egoism), ett begrepp, som dock ej intar samma plats som kärleken hos de kristna. Det är en idé, en teori blott, ej en öfver känslor och hjärta, ja öfver alla människans lifsförhållanden bestämmande makt, uppburen af ett personligt ideal, Kristus. Någon världsomskapande mission är den därför ej mäktig att utföra.

Det är ungefär på detta sätt Eva Fryxell förklarar den säregna ställning som de tre författarinnorna intaga till den häfdvunna uppfattningen af begreppet kvinlighet. Men äfven begreppen kärlek, renhet, trohet erhålla, sedda genom den naturalistiska världsåskådningens synglas, en helt annan tydning än den de kristna älskat att gifva dessa ord. Ej under att de åt idealismens lärur lutande läsarne finna mycket af hvad i biografierna hänföres till dessa känslor, svårfattligt, vilseledande och oklart. Särskildt kan ej förf. till den här anförda artikeln undgå att med ganska mycken skärpa bemöta Ellen Keys i biografien öfver fru Leffler uttalade uppfattning af kärleken, hvilken däri erhåller en så öfverväldigande betydelse. Märk icke ordet taget i dess högsta begrepp, utan fattadt i den mer ensidiga

bemärkelsen som erotiskt tycke, hvilket ju af Ellen Key betecknas som »det centrala området af mänskligt lif».

Äfven kan ej Eva Fryxell undgå att känna sig oangenämt berörd af den tvetydighet, hvartill den i sammanhang härmed afgifna definitionen på ordet »frihet» måste föranleda. Ty, säger hon, »hvarje yttrande, som kan tydas så, att i förbindelsen mellan man och kvinna friheten äger större rättskraf än troheten, sinnenas kärlek större än hjärtats, hvarje sådant yttrande vanhelgar den mänskliga individens ursprung och banar väg för den fria kärleken».

* * *

Detta i största möjliga korthet en sammanfattning af hufvudpunkterna i Eva Fryxells protestartikjel. Ingen kvinna, hur föga hon än i teorien synes hålla på värdet af de som typiska för sann kvinnlighet betecknade egenskaperna, kan undgå att känna sig kränkt af beskyllningen för förnekande af kvinlighetens högsta ideal. Äfven anser sig Ellen Key såsom »den enda lefvande af de tre, som typer för den naturalistiska riktningen behandlade författarinnorna böra följa maningen att lyfta den tvetydighetens slöja, som förmenas dölja dessa författarinnors åsikter i några af mänsklighetens lifsfrågor». En plikt, som hon finner desto mer bjudande mot sina vänners minne och sitt eget anseende, då de citat ur hennes biografiska arbeten, hvarmed vedersakarne sökt styrka sina omdömen om desamma, enligt hennes förmenande, dels äro »felaktiga eller så stympade, att en annan mening än förf:s ur dem framgår».

Och så afger Ellen Key sin märkliga »förklaring». Skada att denna djupsinniga och talangfulla uppsats, som vittnar om ett ovanligt inträngande i och förtrolighet med de nyaste forskningarna inom tänkandets och vetandets värld, saknar denna formens och framställnings-sättets klarhet, som bortvisar hvarje tvetydig tolkning, hvarje möjlighet till missuppfattning. Denna för förf. egendomliga stil, denna förkärlek för att insvepa tankens kärna i ett visserligen mången gång formfulländadt men ej alltid genomskinligt omhölje af fraser, tillskrifva vi till en del de misstydningar, för hvilka, enligt förf:s egen utsago, hennes arbeten från icke meningsfränder ofta blifvit utsatta.

»En förklaring» lämnar till en början en utredning af den världsåskådning förf. och hennes afidna vänner omfattat, påvisande hurusom densamma kan hänföras till den lära (evolutionsteorin), hvilken på alla områden af mänskligt lif tillämpar utvecklingsteoriens lagar och som från sedelärans ståndpunkt betraktad, framhåller egoismens

och altruismens, »självhädfelsens och själfutplånelsens» lika berättigande. De som fått denna syn på tingen fatta ej, vare sig inom moralens eller vetandets område, ett system med strängt utstakade gränser. De kunna hemta impulser ur kristendomen lika så väl som ur hvilken trosform, hvilken världsåskådning som helst. De tro ej på något icke bevisadt, ehuru de »känna sig genomträngda af vördnad för tillvarons hemlighetsfulla kraft». Vissa sanningar kunna de därför omfatta med religiös hänförelse. »Ty religion är allt som upplyfter våra själar.»

Att Ellen Key och hennes meningsfränder ställa sig kritiskt till Kristusidealet, förutsätter ej, säger den förstnämnda, att de bortvisa all slags idealism. De erkänna, att genom Kristus stora omdaningar i seder och sinnen åstadkommits, att kristendomen frambringat mången ädel personlighet, men Kristi spår leda icke allestädes, »icke dit, där mänskligt lif blommar i jordisk skönhet och lycka; ej ofta dit, där forskaren uppdragar, snillet skapar eller frihetsvännen strider».

Alla de större kristna dygderna hafva de sett hos andra religionsbekännare om än ej, erkänna de, i samma fulländning som hos Kristus.

Men till samhällets bevarande fordras andra egenskaper, motsatta de kristna dygderna. Ja, är det icke Kristi försakelselära, som t. ex. inom den sociala frågan motarbetat den omskapelse som Kristi kärlekslära förberedt? Så stå de kristliga dygderna mången gång i strid mot mänsklighetens utveckling och förädlande. De behöfva kompletteras af de hedniska dygderna.

Till dessa räknar frk. Key bland annat, »själfkänsla och själfhädfelse, mod och lefnadslust, skaparglädje och skönhetskärlek...» Den människa, som är genomträngd af denna åskådning, af själfhädfelsens och själfuppgifvansens lika berättigande, den anser som sin första, sin heligaste plikt att ge sin egen person den högsta möjliga utveckling. Ju mer vidd människans hjärta har, ju mer bredd hennes intelligens, ju mer tager hon vid alla förhållanden i lifvet hänsyn till anlag, omgifningar och andra inflytanden. De som hylla denna uppfattning tro ej på något absolut rätt eller orätt. Själförgätenhet är ej i hvarje hänseende det obetingadt rätta — ehuru vid tvifvelaktiga fall densamma torde böra sättas i främsta rummet. En allvarlig sträfvan efter egen fullkomlighet och utveckling är lika berättigad, ja mera så, i betraktande därpå att detta mest motsvarar den mänskliga naturen.

Så är i korthet Ellen Keys framställning af de grundprinciper, hvilka hon och hennes vänner uppställt som rättesnöre för sitt sedliga

och intellektuella lif och hvilka, enligt frk. Key, skulle finna sin fullkomligaste, mest harmoniska utveckling i A. Ch. Lefflers person, hvars »mest framträdande karaktersegenskap» intygar hennes minnes-tecknare, »var just en stor jämnvikt mellan osjälviskhet och själfviskhet».

Det är mot denna del af »En förklaring», som meningarna skarpast bryta sig. Så gendrifver lektor Personne i sin artikel, »Kulturen och kristendomen», klart och bevisande fröken Keys uppfattning af sammanhanget mellan dessa båda begrepp. Han påvisar, utan att kunna dölja ett visst ironiskt smålöje öfver den »kvinliga logiken», hurusom tvärt emot hvad »En förklarings» förf. vill söka häfda, kristendomen och kulturen visserligen rönt intryck af hvarandra, men icke äro en följd den ena af den andra. »Kristendomen vill förädlade genomsyra kulturen, men är något helt annat än kulturen.» Detta jämte en bestämd, på kraftiga exempel stödd protest mot den af frk. Key framställda satsen, att kristendomen skulle predika en absolut försakelselära, en obetingad själfuppoffring och själföförlömmelse, utgör hufvudinnehållet af Personnes på sak gående artikel.

Th. Holmberg i sitt inlägg »Kristna ideal», säger sig visserligen ej vilja lämna någon systematisk och djupt ingående granskning af åskådningen i »En förklaring», utan endast ha för afsikt att uttala »några tankar och synpunkter» hvartill densamma föranledt. Dessa hans reflexioner beröra således frågor, som behandla konventionalismen, kvinnans inre frigörelse, kärlekens väsen, sedlighetens begrepp, öfver hvilket allt frk. Key erkännes uttala sig på ett tänkvärdt och träffande sätt, om än hennes åsikter ofta locka till motsägelser. Men framför allt finner herr Holmberg, att hennes kritik öfver kristendomen hvarken är sann eller träffande. Ty, säger han, äfven de kristna kunna häfda sitt jag, sin sak, sin rätt, historien lämnar de ojäfaktigaste vittnesbörd om, att det icke är kristendomen utan »den falska själfhäfdelse, som är mänsklighetens skötesynd under både förkristna och efterkristna tidsåldrar», som »hindrat världens sanna framåtskridande, människans frigörelse inåt och utåt, humanitetens seger».

Till teologen-pedagogens skarpsinniga och slående, men från en viss hetsighet ej frigjorda inpass och den framstående folkhögskolemannens måttfulla om en högstäm d idealism vittnande reflexioner, fogar nu Mathilda Roos i sin lilla bok »Egoism och lycksalighet» den troende, kristna kvinnans allvarliga, af en intensivt känd indignation präglade gensaga mot vissa satser i »En förklaring». Och att dessa djupast skulle beröra känsliga strängar i en tänkande kvinnas bröst

ligger i sakens natur. Hon kan ej se »det som man kallar högst och dyrbarast i lifvet angripas» och tåga, hon anser det som en »plikt att opponera» sig, emedan hon ej »med resignation eller klagolåt» bör bevittna, »att de höga lifssanningar, på hvilka millioner lefvat och lefva nedrifvas».

Hvad Math. Roos skarpast och allvarligast bemöter, är frk. Keys definition af »själhåfdelsen», en omskrifvelse, säger hon, af det mindre välklingande ordet egoism. Det finnes, enligt Math. Roos, »ingen berättigad sådan, lika litet som berättigad synd» och det är en motsatt uppfattning af den mänskliga naturens rättskraf, som är skulden till alla missförhållanden i lifvet.

Mycket af hvad broschyren framhåller, särskildt hvad som säges om modersplikterna, träffar pricken, är så sannt, så öfvertygande, att en motsatt uppfattning ej kan stämplas annat än som ren förblindelse. Men i sin helhet betraktad är frk. Roos' bok »Egoism och lyckaslighet» själf snarare »en förklaring» än »ett genmål». Boken gör ej heller anspråk på att öfvertyga, bevisa och bringa olika tänkande till en annan öfvertygelse. Den är en trosbekännelse, ett öppet framläggande af förf:s liffsåsikter, en protest och ett försvar. Med allt erkännande af frk. Roos' frimodiga och värdiga uppträdande, skulle man dock önska, att man däri spårade något mindre af den ensidighet, som är, tyckes det, så oskiljaktig från en sann och lefvande öfvertygelse, samt att förf. frigjort sig från en viss ton af uppbyggelseskrift, som för ett inlägg af denna art ej torde vara den bäst valda. Och att broschyren med alla sina sköna och upphöjda tankar likväl kan förfela sitt ändamål, månne det ej närmast beror därpå, att de båda författarinnorna med sina så olika liffsideal, sakna förutsättningen för ett opartiskt bedömande af hvarandra? Detta intryck kan man ej frigöra sig från vid läsandet af frk. Roos' broschyr.

* * *

Vi hafva här, något vi äfven från början framhållit såsom vår afsikt, endast velat lämna en kortfattad exposé af den Fryxell-Keyska striden och de inlägg hvartill densamma föranledt. Det knappa utrymmet har tyvärr tvungit oss att göra denna exposé så ytterst summarisk, att otvifvelaktigt åtskilliga luckor förekomma, för hvilkas fyllande vi endast kunna hänvisa till uppsatserna själfva. För öfrigt hafva vi i vår öfversikt förbigått det kapitel i meningsut

bytet, som berör sedlighetsfrågan, ehuru detsamma upptager ett betydande rum i så väl frk. Fryxells artiklar, som i Ellen Keys »förklaring». Ty att blott och bart referera de tankar och genmälen, som korsat hvarandra i en fråga af denna natur, utan att söka klargöra sin egen ståndpunkt till densamma, öfverensstämmer icke med vår uppfattning af sakens allvar. Vi vilja för denna gång icke upptaga denna fråga, dock med afsikt att framdeles återkomma till ämnet.

Hvad som för tillfället ligger oss närmare, en sak, som vi ju äfven betonade i inledningen till vår uppsats, är att yttra oss rörande vissa uttalanden i kvinnofrågan, hvilka frk. Keys »Förklaring» innehållit. Men äfven här måste vi fatta oss helt kort, huru frestande det än skulle vara att närmare bemöta just de punkter i frk. Keys artikel, där förf. från den »förklarandes» ståndpunkt ansett sig böra öfvergå till »den anklagandes».

* * *

Fröken Keys uppfattning af kvinnofrågans nuvarande ståndpunkt kännetecknas med uttrycket »konventionalismen», hvars definition lyder: »en outtalad öfverenskommelse att sätta sken före väsende, form före innehåll, bisak före hufvudsak». Det var mot denna missriktning, som A. Ch. Leffler, Sonja Kovalevsky, Ernst Ahlgren och med dem besläktade själar, med det skrifna och talade ordets vapen och med sitt föredöme gingo i härnad.

Det är, enligt frk. Key, i tvenne skarpt afskilda riktningar, kvinnorörelsen i vårt land sönderfaller. Till den ena räknas den »tidigare emancipationens» till den andra, »den senare frigörelsens,» förkämpar, för hvilka ofvannämnda framstående författarinnor voro de mest typiska representanterna. De äldre emancipationsifrarna, de af »tantdogmerna» bundna, de s. k. »kvinnosakskvinnorna», sätta främst som sitt mål: häfdandet af »kvinnans rättigheter såsom människa». De yngre, frigörelsens målsmän, sträfva efter »att häfda hvar kvinnas rätt som individualitet, d. v. s. rätten att obetingadt tro, känna, tänka på sitt eget sätt, när det ej kränker andras rättigheter».

De mest karakteristiska dragen hos de äldre förkäm-

parne för kvinnosaken äro, förklarar förf., en viss oförmåga att förstå motpartiets sträfvan, en svaghet för att sammanblanda åsikter och personer, öfverdrifna solidaritetskraf, bristande vakenhet för kvinnofrågans sammanhang med öfriga vår tids stora sociala spörsmål, benägenhet för att intaga en fullkomligt absolut ståndpunkt till alla kvinnosaken rörande frågor m. m. m. allt omskrifningar för de mer rakt på sak gående beteckningarna: ensidighet, ofördragsamhet, trångsynthet och blind konservatism. På det motsatta partiets sida stå de, som fatta »kvinnosaken i dess djupare mening, som vilja häfda ett nytt emancipationsmål, individualitetens och ett nytt kvinnoideal, harmoniens». (För definitionen på detta senare se »En förklaring» sid. 445 och följande.)

En närmare granskning af de sålunda karakteriserade riktningarna i vår tids kvinnorörelse, af hvilka den ena således skulle representera den sanna frigörelsen, den andra en trångbröstad konventionalism leder oss dock ovillkorligen till den slutsatsen, att brist på förstående af motpartiets sträfvan, att ett ensidigt eller intolerant uppfattningssätt då det gäller bedömandet af andras åsikter ej uteslutande stå att skriva på det ena partiets räkning.

Frk. Key framhåller individualitetens oafvisliga rätt att göra sig gällande, »individens själfständighetsförklaring» är det motto hon och hennes meningsfränder satt som öfverskrift på sitt program. På hvilka var det nu, som »den tidigare kvinnoemancipationens» idéer verkade som ett stort tryck, som ett tvång, ett olidligt ok, hvilket man med alla medel som stodo en till buds, borde afskudda sig? Frk. Key säger själf, att det gällde »de utpräglade kvinnliga individualiteterna» och nämner, efter hvad vi redan påvisat, sina affidna vänner, de tre författarinnorna Leffler, Kovalevsky och Benedictsson som typiska för denna kategori af högre utvecklade kvinnokarakterer.

I ett afseende kunna vi ge förf. till »En förklaring» rätt. I viss mån intaga snillena en undantagsställning -- dock icke i sedligt afseende, där erkänna vi ingen sådan — för dem kan individualitetens utveckling vara »hvars och ens ensak», undantagsmänniskor kunna möjligen utan att taga skada till sitt bättre jag genomgå lifsförhållanden, hvilka

för genomsnittsmänniskorna skulle vara neddragande, och det är och förblir en ensidighet att mäta människosläktet i dess allmänlighet efter samma måttstock som de privilegierade undantagen. Och, fråga vi, är det ej först genom häfdandet af människans rätt, som individualiteten finner sin sanna utveckling? Och tillämpa vi detta på kvinnofrågan, »de utpräglade individerna» kunna i sin stolta själfkänsla betrakta utvecklingen som »hvars och ens *ensak*», för det helas framåt skridande är *samverkan* icke desto mindre ett oundgängligt villkor och solidaritetskänslan är icke hotande för en frisinnad utveckling, utan dess kraftigaste häfstång. Detta är grundidén för kvinnorörelsen liksom för alla vår tids sociala rörelser.

Frk. Key beskyller den tidigare kvinnoemancipationens målsmän för att förbise målet — friheten — under verkandet för medeln att nå detta mål. Det är dock ej lätt att inse i hvilket afseende de medel, genom hvilka faktiskt hittills verkats för kvinnosaken: utvidgade arbetsområden, ökade bildningstillfällen, stegrade arbetsvärden, höjande af bildningsnivån, motverket ernäendet af friheten. Likaledes förefaller det egendomligt, att från anhängare af den moderna skolan höra »kapplöpningen efter bröd», sträfvan efter att »vara någorlunda mätt», framhållas såsom oförenligt med sann frigörelse. En sådan ringaktning för de kraf, som kampen för tillvaron påtryckt människosläktet, hade man allra minst väntat från det håll, som samtidigt sätter »sträfvan för lufsuppehållet» t. o. m. före kärleken, såsom varande det för människan mest »centrala».

Beskyllningen för oförmåga att fatta kvinnofrågans sammanhang med de stora sociala rörelserna, finna vi ej håller träffande eller bevisad. Den tid då kvinnofrågan såsom sådan upphör att stå under debatt och endast kan betraktas som en ur kultursynpunkt beaktansvärd företeelse är tyvärr ännu långt aflägsen. Men till dess så skett måste kvinnorna kollektivt, hvilket ju äfven af frk. Key erkännes, uppträda i kampen för sina allmänmänskliga rättigheter.

Det är visserligen, vill det synas, intet stort och ärofullt i att tillhöra den »kompakta majoriteten», att kunna räkna sig till den »misstänkta minoriteten» är otvifvelaktigt omstråladt med en långt större glans, allra helst när denna

minoritet är så ringa, att den »innesluter blott individen själf.» Den »ensam gående» äger vår beundran och afund, ty hvem skulle ej önska att såsom fröken Key kunna säga sig aldrig hafva kränkt de ideal, »som genomglödgat ens medvetande», aldrig hafva anslutit sig till ideal, »som man djupt förnummit som varande lägre?» Men den »kompakta majoriteten», den stora massan, som ej uppnått de stora andliga vidderna, där de höga idealerna vinka, skall den lämnas åt sitt öde?

För dem, som fått öron att höra, ögon att se, kunna de sköna hymnerna om individualitetens rätt, vinkandet af frihetens mål verka lockande och sporrande, men de många hvilkas andliga hörsel- och synnerver ej nått den utveckling som fordras för ett fullt förstående af mänsklighetens högsta kraf, för dem behöfves det på den mödosamma vägen genom lifvet en stödjande, hjälpande, uppehållande hand, en sådan som själf stöder sig på realiteternas fasta pelare, ej på idealiteternas i molnen planterade fanstång. Och det är denna hand kvinnosakens rätta befrämjare söka räcka sina systrar.

Eller, för att ej längre tala i metaforer: Den nutida kvinnorörelsen, baserad på samverkan och utmynnande i en mängd praktiska punkter, hvarigenom kvinnans lifsvillkor förbättras och höjas, långt ifrån att, som fröken Key föregifver, vara stöpt i konventionalismens former, har tagit den radikalaste af alla regler som rättesnöre för sina sträfvanden:

»Den största möjliga lycka för det största möjliga antal.»

Tre dagar i Jotunheimen.

Det var på sensommaren högt uppe i Valders. Jag hade drifvit omkring några veckor i Norge, än med och än utan sällskap, ungefär hur det föll sig, men alltid vid strålande lynne och god aptit. Stortingsvalen pågingo som bäst. De långsamma »høire» hade äntligen fått fötter under sig och lärt sig agitera äfven de; men så fort herrar juris professorer från Kristiania varit uppe i Gudbrandsdalen

och hållit folkmöten, hade Björnson & komp. ingen ro, förr än de rest efter och rifvit ned hvad de förre byggt upp. Alla talade politik med ett intresse, som vi i Sverige knappast kunna göra oss ett begrepp om, — värdsbusjungfrur, skjutskarlar och skolpojkar — och jag drog naturligtvis möjligaste nytta af deras erfarna omdömen. I längden blefvo dock de där resonnemangerna alltför naiva till och med för mig, och mina norska politiska sympatier fingo en välbehöflig afkylning. Så gick det däremot icke med min beundran för Norges natur. Den befann sig i ständigt stigande, och intrycket förflyktigas icke med tiden. Litet hvar kan nog stundom önska sig Wordsworths förmåga att likasom magasinera intryck af vacker natur. Det är kanhända inte heller så omöjligt, som det låter. Visst kan det dagliga slitet och hvardagströttheten söfva minnena för en tid, men så komma de igen en kväll vid lamskenet liksom vänliga tomtar, ruska oss i armen och utropa: »Minns du fjällbranterna i Jotunheimen? Där kunde du gå 3 mil om dagen med ränsel på, och nu tröttnar du för litet arbete? Krya upp dig, flicka lilla!» — Och det känns, som blåste det fjällvind genom rummet, och man tar i med nya tag, och så kryper man till kojs med samma sunda dagsverkartrötthet, hvarmed man sträckte ut sig på halmmadrasserna i de små turisthotellen.

* * *

Jotunheimen ja, — det var i alla fall det bästa af alltihop. Det var en strålande augustidag, när jag begaf mig in i denna vilda fjälltrakt, obodd hela vintrarne, ända till »Sankt Hans» (midsommar), då isarna gå upp och några hotellvärdar flytta dit för sommaren. En äldre engelsman i kortbyxor och damasker samt med turistföreningens blåa emaljknapp på bröstet erbjöd sig vänligt att tjänstgöra som min förare, då vi i alla fall skulle ha samma väg. Han hade tillbringat flere somrar i Norge. Med oss följde äfven en ung jurist från Antwerpen, mr *Louis Frank*, hvars ytterligt modärna promenaddräkt jag betraktade med den äkta turistens suveräna förakt. Antagligen hade han lika liten vördnad för mina järnbeslagna »snorstøvler», som luktade »hvalrats-skosmørrelse» lång väg.

Ännu var jag ovan vid bergbestigningar, och efter litet parlamentarande lät jag den hyggelige engelsmannen bära min ränsel en bit, tills vi hunnit förbi det värsta stället, där man stundom nästan måste krypa fram bland de låga buskarne. Efter ett par dagars vandring i den stärkande fjälluften var jag redan oberoende af dylik hjälp. I allmänhet såg jag i Norge icke till så mycket af den själf-

*

viskhet, som hos oss så ofta förmår unga friska flickor att lassa hela högar af ytterplagg och dylikt på en ensam »kavaljer». Turistlivet med dess nödvändiga frihet från konvensans bidrager nog till reformer i detta afseende.

Min följeslagare, mr P. berättade mig under vår vandring något om en öfver hela Norge känd turist, miss *Cheffreys*, som jag förut från flere håll hört omtalas. Det är en ung förmögen flicka, som af sin läkare blifvit tillrådd att så mycket som möjligt vistas i fria luften och som nu på det mest energiska sätt tagit honom på orden. Hennes föräldrar äro döda, och när hon blifvit myndig, växlade hon bort några engelska pundsedlar mot norskt guldmünt, sydde in detta i sitt skärp och reste till Norge. Nu har hon under de senaste åren alldeles ensam genomströfvat landet från Lindesnäs till Nordkap. Utan förare, endast med kompass och karta har hon ensam gått genom hela Jotunheimen och bland annat på Lofoten bestigit en fjälltopp, där förut ingen människa satt sin fot. I norska turistföreningens årsbok såg jag en uppsats, hvori hon själf beskriver denna äfventyrliga färd. Kom hon inte fram på annat sätt, så simmade hon öfver de iskalla fjällsjöarna, och utan annat ytterplagg än en pläd, kunde hon ibland, när hon gått vilse, tillbringa hela natten ute på fjället. Ibland hade hennes kläder af snöstorm och hagel blifvit så illa tilltygade, att det norska bondfolket rent af tvekade att ge logi åt den besynnerliga tösen, som inte heller kunde tala deras språk. De, som sett henne, säga sig inte kunna begripa, hur den till växten ovanligt spåda och veka unga flickan kunnat stå ut med alla dessa strapatser. Men glad och frisk föreföll hon alltid.

Hennes landsman, mr P. och jag befunno oss nu uppe på de stora ödsliga, kala fjällvidderna, där horisonten endast begränsas af någon snötäckt bergjätte och gråstensuren, som norrmännen säga, var så förvillande, att turistföreningen här och där måst uppsätta »vardar», vägmärken af sten. Den belgiske juristen hade vi alldeles tappat bort, »He walked so slowly», tyckte engelsmannen. För att invänta honom satte vi oss ned vid en liten bäck och togo fram våra matsäckar, smörgås och chokolad, som smakade förträffligt med det friska fjällvattnet till. Belgiern, som sent om sider hann upp oss, färgade vattnet med en smula konjak ur sin resflaska. Mr P., som med ett äkta engelskt högmod talte om belgiern, »som inte har något eget språk och därför måste kunna alla andra folks tungomål», hade nyss gjort mig uppmärksam på, att monsieur Frank talte tyska, och snart voro belgiern och jag inne i ett lifligt samtal. Engelsmannen, som

tycktes anse, att den, som ägde den oskattbara lyckan af ett eget språk, mycket väl kunde umbära hvarje annat, kände sig påtagligen som tredje hjulet under kärran och drog i väg före oss med långa steg och en eldröd bomullsnäsdruk knuten omkring mössan.

Samtalet rörde sig i början kring unionsstriden, men kom slutligen in på Sveriges undervisningsväsen, som belgiern hade ett ovanligt intresse för. Något norska hade han lärt sig och tycktes eljes genom översättningar känna rätt väl till Ibsen och Björnson. Jag var ännu fastsittande i beundran för »problemlitteraturen» och försökte af alla krafter öfvertyga sydländingen om, hur frisk vår nordiska litteratur var. »Gesund!», upprepade han med ett rent af komiskt uttryck af häpnad i de intelligentas ögonen. Han var naturligtvis för mycket fransman för att kunna förstå den sunda, lifskraftiga sanningskärlek, som är det bästa draget i den så mycket omskrikna »realistiska» litteraturen. Den opinion, som kan hvissla ut »Gengangere», på samma gång, som den njuter af Maupassants eleganta cynismer, den kan naturligtvis i vår sträfva problemdiktning endast ha blick för formens hänsynslöshet och det ofta ensidiga utmålet af skuggsidor.

Vår dispyt tystnade snart, då en krökning af stigen med ens förändrade utsikten. Där låg framför oss Jotunheimens underligaste sjö, *Gjende*, långsträckt och inklämd bland de vildaste fjällmassor. Vattnet är ljust blågrönt och ogenomskinligt som den klaraste färgmassa. Endast på något enstaka ställe, där en forsande ström störtar ned från fjällen, bildas en lätt förändring i den gröna vätskan. Hade jag sett *Gjende* afmålad, skulle jag ovillkorligen ha kallat färgerna osanna. Den är djup som en källa och döljes af bergmassorna, tills man kommer alldeles inpå densamma. Jag tog genast en båt och begaf mig ut på sjön i sällskap med ett par särdeles tystlätne roddare, en engelsman med indiantyp, makligt utsträckt i fören, och en ung bergensare, som nog haft lust att prata, bara han hade haft någon, som ville svara. Det föll sig inte så lätt, då jag, som satt bakom honom längst ut i aktern, var alldeles försjunken i åsynen af den storartade, hemska taflan omkring oss. Då och då föll en rägnroppe och krusade sakta den ljusgröna spegeln. Hade jag inte stundom sett upp mot den allt mer mörknande himlen, skulle jag trott mig fara på en underjordisk sjö, så instängd kände man sig bland dessa mörka fjälljättar. Jag önskade endast, att åskan skulle ha gått, och tyckte mig nästan höra det tusenfaldiga ekot åter och åter kastas tillbaka från klippväggarna. Plötsligt tyckte jag mig bland dessa väggar

känna igen *Besseffen*, som jag hört så mycket talas om. Bergensaren ryckte till och smålog, då jag utan någon som helst inledning frågade: »var det här, som Peer Gynt red på renbocken?» Hans tankegång hade varit af samma slag, och jag njöt nu af att ha fått tag i någon, som delade mina egna djupsinniga idéer om norsk litteratur och som inte heller talade något slags »utländska», utan »det rene skandinaviske sprog».

* * *

Kl. var 9 på kvällen, när vi kommo fram till det lilla turisthotellet Gjendesheim. Alldeles utmattad af min första fjälltur, orkade jag ingenting äta, utan satte mig i en vrå af den rymliga »spise-stuen» med endast en kopp té framför mig. Kring stora bordet satt ett muntert sällskap unga norska turister, herrar och damer. En liten ljuslockig flicka med blåa, pigga ögon hviskade vid mitt inträde tämligen högt åt sin granne: »en svensk student!» Jag gick strax upp på mitt rum, ett litet bås, som endast genom en tunn, omålad brädvägg var skildt från det nästa, där ett par engelsmän redan snarkade af alla krafter. Ett tvättställ och en väggfast säng med halmmadrass och fyra yllefiltar — alla mycket behöfliga i kylan — utgjorde hela möbleringen. Jag somnade ögonblickligen, trots de engelska timmerstockarna från rummet bredvid.

Följande morgon blef det genast vandring af, men denna gång voro vi ett sällskap på 9 personer, däribland två kvinnliga studenter från Kristiania. Den ena af dessa befanns vara ägarinnan till de blå ögonen och de blonda lockarna, som ådragit sig min uppmärksamhet föregående kväll. Hon och hennes systrar, som voro med, voro afgjort högर्सinnade, trots det, att en deras bror var medlem af Steenska ministären. Olikheten i åsikter frapperade mig; i Sverige bruka ju flickorna i politiska frågor vara elever af de manliga familjemedlemmarna. Att mina reskamrater voro stolta öfver sin bror, var i alla fall icke svårt att märka.

Äfven venstern hade dock en representant bland oss, och därtill en mycket betydande sådan. Det var ingen mindre än dåvarande »formanden» i Kristiania vensterförening, professor H—d, en svartskäggig 50-års »pebersvend», hvars ålder inte hindrade honom att vara fullt ut så intresserad af flicksällskap, som någon ung herre kring de fem og tyve. Han tycktes för öfrigt vara gammal vän till de fyra systrarna i vårt sällskap och behandlades af dessa med en viss nonchalance, som i början förfärade min lojala Upsala-vördnad

för professorer. Medgifvas måste dock, att han inte såg särdeles respektabel ut med sin solkiga bomullshalsduk i stället för krage och sina långbyxor, som voro betydligt trasiga nedtill. Men nog blef jag något förbluffad, när en af flickorna plötsligt utbrast: »De har så fillete Benklær, H—d!» Professorn själf tog saken lugnt och sade någonting om, att han glömt *klippa af* dem i kanten i morse. Jag lyckades heller aldrig öfvervinna min motvilja mot det norska bruket, att flickor kalla herrar, som de icke lagt bort titlarne med, vid tillnamnet, utan något »herr» framför.

Sedan vi kommit en bra bit, upphunnos vi af en ung engelsman, mr E., chapel-master vid Holy Trinity Church i London. Någon ämbetsvärdighet syntes lika litet till hos honom, som hos professorn. Det är ju också helt naturligt, att man i fjällen slår ifrån sig allt »ex officio» och rätt och slätt blir människa. En af de norska flickorna ansåg rent af, att man för några veckor borde ha rätt att få vara »glade, sunde dyr». Det är heller inte möjligt att bli annat med det friluftslif, vi förde. Man går och man klättrar, tills man, »skrubsubluten» och genomtrött, inte har någon annan tanke än längtan efter att få »spise og sove». Ännu klingar lifligt för mina öron den oförställda hänförelse öfver »alldéles dejlig ørret og multer» (laxöring och hjortron), hvarmed vi samtliga vid hemkomsten hälsade det välförsedda bordet i »spisestuen».

Efter ett par timmars marsch hade vi nått en af världens allra högst belägna sjöar, Bessvandet. Vid dess stränder växa inga träd, och äfven gräset måste på de flesta ställen gifva vika för renmossa och dylikt. Litet längre upp har man nakna uren — stora stenblock — och högst upp de tätpackade, fläcktals till is förvandlade snöbräerna. Vi rodde nu fram till foten af *Besshö*, en af Jotunheimens högsta toppar, endast ett par hundra meter lägre än Galdhöpiggen, men högre än Sveriges högsta berg, Kebnekaisse, som är 2,136 meter öfver hafvet.

Uppe på uren hvilade vi en stund, och så kom den värsta biten, snöbräerna, där man måste hugga fast klackarna af alla krafter för att icke slinta. Öfverst var snön nyfallen och kram. Vi måste pulsa ända till knäna och voro rätt glada, när vi hunnit toppen, som betecknades af en väldig stenhög, där en mängd turister i en gammal grön butelj nedlagt sina visitkort. Ja, här hade man nu framför sig nästan alla Jotunheimens gamla fjälljättar, dunkelblå, delvis snötäckta och, vare sig de hette Glittertind eller ej, allesammans glittrande som iskristaller i kvällssolen. Djupt ned i de gapande klyftorna syntes här

och där en sjö med sin klargröna eller blåa yta alldeles skimrande i solskenet. Längre hade jag stått där uppe på Besshö, innan jag helt lyckades frigöra mig från föreställningen, att hela landskapet endast var en fantasiskapelse.

Vi måste emellertid tänka på hemfärden för att kunna vara på Gjendesheim före mörkrets inbrott. Och nu följde en färd, som jag aldrig skall glömma. Solen hade med ens försvunnit från fjälltopparna och belyste med sin guldglans endast de aflägsna dalarna, somliga belägna på nära 8 svenska mils afstånd. Ett tu tre fingro vi den vildaste snöstorm midt i ansiktet. Den medförde tillräckligt med vatten för att göra oss genomblöta, men var på samma gång så pass blandad med isbark, att det sved i skinnet rätt eftertryckligt. Det var inte lätt att hålla ögonen öppna för att ej gå vilse, helst någon stig icke fanns. Några skidspår, som vi följt vid uppstigandet, voro snart försvunna. Vi hade endast att springa och delvis glida ned för de ändlösa snöbräerna, stödda på käppar och paraplyer, föraren i spetsen och vi andra i gåsmarsch efter. På det halaste och brantaste stället var det omöjligt att stå på fötterna. Vi måste sätta oss ned och åka utför, af alla krafter bromsande med händerna. Ännu när jag vill, tycker jag mig se den lille tjocke, gråskäggige professorn i denna värdiga ställning. Vår elegante unge chapel-master, som hittills hjältemodigt följt med, ehuru troligen under tyst förfäran, tappade allt kurage vid denna halsbrytande färd. Föraren måste taga honom under armen och leda honom ned för den värsta sträckan. Det var sedan komiskt att se hans förlägenhet inför oss flickor, som vågat oss ned utan hjälp.

Vid hemkomsten till Gjendesheim kl. 9 på aftonen råkade jag min reskamrat från i går, monsieur Frank, som hela kvällen på bästa sätt underhöll sig med oss flickor dels på tyska och dels på engelska. När vi efter måltiden samlat oss kring den öppna spiseln, »pejset», med hvar sin rykande kaffekopp, täflade belgiern och engelsmannen om att springa omkring med socker och grädde. En gränslös munterhet uppväcktes därigenom, att belgiern befanns vara okunnig om betydelsen af ordet »flirtation», ehuru han i praktiken visade sig ha saken på sina fem fingrar. Följande dag reste han ned till Kristiania, där han i egenskap af fackman skulle bevista en juristkongress. Namnet Louis Frank bör för öfrigt vara väl bekant för Dagnys läsare. Tidskriften har nyligen lämnat en längre redogörelse för tvenne franska arbeten, »La femme dans les emplois publics» och

»Essai sur la Condition politique de la femme», efter alla tecken att döma, författade af samme man.

Kanske har han också för länge sedan i någon tidskrift i Antwerpen skrivit en reseskildring, där han troligen beskriver de nordiska flickorna såsom besynnerliga varelser, hvilka hvarje sommar alldeles ensamma draga omkring i fjällen i pojkmössor och med knölpåkar, utan att någonsin känna till hvad nerver vill säga. Och ändå äro de inte mer barbariska, än att de samt och synnerligen äro studenter, tala flere främmande språk och veta, hvad »flirtation» är. Ett bra kuriöst släkte, de där skandinaverna!

När jag lade mig på kvällen, stel i alla leder, var jag lifligt öfvertygad om, att jag knappast skulle kunna röra mig följande dag. Icke desto mindre voro vi vid 12-tiden på marsch för att bestiga *Besseggen*. Det är denna fjällkam, som skiljer Bessvandet från Gjende, och vi rodde nu fram till själfva kanten mellan sjöarna. Det är en smal, gräsbevuxen strandremsa, där ett större sällskap nätt och jämt får rum att slå sig ned. På ena sidan tätt vid våra fötter skvalpade det lugna, klara Bessvandet, men på andra sidan låg den gröna Gjende djupt nere i en afgrund. Den smala strandremsans genomskärande kunde här åstadkomma ett vattenfall af ungefär samma höjd som Eiffeltornet. Det skulle dock inte kunna vara så länge: snart skulle det nedforsande Bessvandet ha fyllt hela Gjende-dalen och öfversvämmat alla de små turisthyddorna. Utsikten är emellertid tillräckligt märkvärdig sådan den är, utan alla Lessepska planer på konstgjorda förändringar. Det var någonting förunderligt att ligga så där på kanten mellan sjöarna och kasta sten ned i Gjende. Man formligen hissnade, när man, dock först efter en stunds förlopp, hörde plasket mot vattenytan. Här i närheten var det, som en ung norsk student och en fröken från Kristiania en gång för några år sedan tillsammans klättrade ned i Gjendedalen. Han hade klättrat förut och sökt fotfäste på den tvärbranta bergväggen, och hon hade stigit på hans axlar. När de väl kommit ned, var strandremsan mellan fjället och sjön alltför smal för att tillåta någon vandring längs Gjende, och de måste skrika och hojta både länge och väl, innan en båt kom och tog upp dem. Och allt detta, bara för att kunna säga sig ha gått ned för *Besseggen* på en väg, som ingen turist förr beträdf! Man vore frestad säga med vår professor, att de inte förtjänt att lyckas så bra. Händelsen karakteriserar norskt turistlif äfven därutinnan, att de båda våghalsarna, så vidt jag vet, hvarken voro släktingar eller förlofvade.

För att vi också skulle ha utfört någon bedrift, vågade vi oss upp för Besseggens brantaste ställe, från hvilket resehandboken afråder hvar och en, som har anlag för svindel. De yngsta i sällskapet gingo upp med föraren i spetsen. Delvis måste vi hjälpa oss fram äfven med händerna, tills vi äntligen befunno oss på ett smalt klipp-utsprång, där vi flickor satte oss gränsle i en rad för att kunna säga, att vi verkligen ridit på Besseggen. Höjden var svindlande. Åt hvilket håll man än fallit, hade man störtat ned i den vattenfyllda afgrunden eller krossats mot klipporna. Och just därför var det så förtjusande roligt att sitta där uppe. Vi inbillade oss också, att vi tagit oss högst imponerande ut där på klippspetsen, men fingo endast höra, att vi sett ut som höns på en pinne. Och med den förklaringen måste vi nöja oss.

Följande dag kl. 9 på morgonen lämnade jag Gjendesheim och drog ensam på säterstigar och fjällsjöar ned åt Gausdal.

L—a W.

Sommar.

*Blommande lindar,
Nyslaget hö
För sommarens vindar
Sin vällukt strö.*

*Du dricker dig hälsa i djupa drag,
Du dricker dig fröjd med hvar andetag.*

*Soliga dagar
Hastigt förgå.
Snart skogar och hagar
Förödda stå.*

*Väl dig, om du än i den kulna höst
Bär sommarens skatter i eget bröst.*

Sigrid Leijonhufvud.

Kvinnoarbetet i Finland.

Den 16 sislidne maj firade Finsk Kvinnoförening sin 10-årsfest och kunde därvid se tillbaka på en lifaktig och välsignelsebringande verksamhet.

Årsmötet firades med föredrag, musik och diskussion. En utfärd till statsrådet Topelius' egendom Björknuden samt en festmiddag avslutade festligheterna. Vid desamma utdelades en redogörelse för Finsk Kvinnoförenings verksamhet åren 1884—94. Då denna verksamhet emellertid för Dagnys läsare torde vara tämligen väl känd genom de täta uppgifter tidskriften därom innehållit, vilja vi i stället i kort-het redogöra för ett annat arbete, som samtidigt med vårfesten ut-gifvits af Finsk Kvinnoförening nämligen: *Kalender öfver kvinno-arbetet i Finland*, en bok genom hvars utgifvande föreningen lämnat ett nytt bevis på det praktiska, varmhjärtade och lifaktiga sätt hvarpå den arbetar.

* * *

Sedan längre tid hade man i Finland verkat för erhållandet af en statistisk utredning angående kvinnoarbetet inom landet. Men så kom missväxtåret 1892 och gaf saken ett nytt uppslag. Man frågade sig nämligen: »om det ej vore möjligt att åstadkomma en kraftig väckelse, särskildt rörande den *kvinliga* hemslöjdens och sådana närings-grenars befrämjande, genom hvilka kvinnan direkt eller indirekt kunde bidra till hemmets utkomst». I sådant syfte väcktes förslag om en utställning af kvinnoarbeten och såsom förberedelse beslöts att in-hemta så fullständigt som möjligt upplysningar om kvinnoarbetet i Finland. Insamlingen underlättades genom ett af senaten lämnadt anslag af 1,000 mark och frågoformulär omfattande kända brancher af kvinnoarbete utsändes till alla kommuner i landet. Svar erhöles från 400 sådana.

Då emellertid förslaget om en exposition måste förfalla, beslöt Finsk Kvinnoförening att med stöd af de insamlade uppgifterna ut-gifva: »*Kalender öfver kvinnoarbetet i Finland*». Densamma afser efter hvad i företalet påvisas förnämligast:

»att för landets kvinnor underlätta valet af förvärfskällor, genom att lämna en öfversikt af slöjd- och förvärfsgrenar, undervisningsan-stalter m. m.»

»att sprida kännedom om utöfvarinnor särskildt af kvinlig hem-

slöjd, yrken, konstindustri m. m., samt sålunda verka förmedlande mellan arbetsgifvare och kvinliga arbetstagare och måhända gifva impulser till ökad verksamhet på dessa områden;

»att samladt på ett ställe gifva de möjligast fullständiga upplysningar om den finska kvinnans verksamhet på olika arbetsområden, förr och nu, hvilka upplysningar eljest stå att få endast genom tidsödande forskning i äldre och nyare litteratur m. m.»

Innan vi öfvergå till en granskning af arbetet torde den anmärkningen böra förutskickas, att det ju ligger i sakens natur, att en utredning som grundar sig på »benäget meddelade uppgifter från 400 kommuner» i viss mån måste vara påverkad af den individuella uppfattningen hos ombuden i de resp. församlingarne. Detta förringar dock enligt vår mening knappast något af bokens värde. Om en eller annan siffra i själfva verket borde satts något högre eller lägre betyder föga i jämförelse därmed att en så grundlig och mångsidig utredning kommit till stånd.

* * *

Kalenderns första afdelning lämnar en intressant historik öfver den kvinliga *hemslöjden*, hvilken allt sedan urminnes tid idkats i Finland. Redan Kalevala talar därom och historiska urkunder nämna beställningar af »Åbo lärft», »karelska lärftet» o. s. v.

De långvariga krigen under 1500 och 1600-talen, då kvinnans armar måste ersätta den manliga arbetskraften, som förnöttes på slagfälten, voro ej gynnsamma för den kvinliga hemslöjden. Råvarorna måste exporteras obearbetade och återköptes förädlade till mångdubbelt pris. Med krigens upphörande återtogo dock kvinnorna sin hemslöjd så att om dem skrives: »Hela vintern sitta kvinnorna hemma och spinna och väfva, i hvilka arbeten de äro ganska behändiga».

Af ofantlig betydelse för den kvinliga husslöjden blef Finska Hushållningssällskapets stiftande år 1797, och hemslöjden synes under de följande åren hafva snabbt utvecklats, om ock en farlig konkurrent uppstått i de uppblomstrande linne- och bomullsfabrikerna. Man betänkte i början ej att billigheten ofta var endast skenbar och att på de köpta väfnaderna ofta kunde tillämpas ordspråket: »lätt fångat, lätt förgånget». »Man ihågkom icke» heter det vidare, »att de långa vinterrarna hos oss, hvilka tvinga allmogen att hålla sig inomhus, särskildt lämpa sig för hemslöjd, ty där sådan icke bedrifves, där förnöttes tiden ofta under häglös lättja. Ej heller insåg man att vårt land, som så

ofta är hemsökt af missväxt, i hemslöjdens höjande kan finna en bundsförvandt mot nöd och brist».

Nödåren på 1840-, 50- och 1860-talen gáfvo finnarna bittra lärdomar och kalendern anför siffror, hvilka gifva en förträfflig bild af den betydelse kvinnoslöjden kan hafva i nödens stund. Vi anföra därför oafkortadt kalenderns ord:

»Hvilka oerhörda ansträngningar vårt folk dessa år gjorde för att genom export af kvinliga hemslöjdsalster öka sina genom nödåren minskade inkomster från jordbruket, skola följande exempel utvisa

Af *vadmal* exporterades:

1867	1,547 kg.
1868	51,749 »

De följande åren sjönk siffran till några hundratal kg.

Af *halfylle* exporterades:

1867	1,012 kg.
1868	13,005 »

De följande åren sjönk siffran till några hundratal kg.

Af *lingarn* exporterades:

1867	201,565 kg.
1868	132,926 »

De följande åren utfördes obetydligt lingarn.

Af *ullstrumpor* exporterades:

1867	11,320 par
1868	25,361 »
1869	34,729 »

De följande åren nedsjönk siffran till en obetydlighet.

»Genom dessa exempel får man», fortsätter arbetet, »en föreställning om den ofantliga inkomst, som den kvinliga hemslöjden kan bereda landet. Men vårt folk har med hänsyn till fabrikena och hemslöjden haft att genomgå samma skola, som de flesta andra folk. Här liksom annorstädes, hafva fabrikena småningom vunnit allt större terräng».

Af de kartor, som äro bilagda kalendern, framgår, att spånad står högt uti större delen af Finland, under det väfnaden uti jämförelsevis få kommuner får samma goda vitsord. Såväl spånad som väfnad synes dock ännu utgöra en viktig sysselsättning för kvinnorna på landsbygden, under det bruket att hemma förfärdiga kläder till familjens behof synes hafva aftagit.

»Okunnigheten i tillklipping och sömnad af de enklaste plagg är», skrives det, »bland allmogekvinnorna i allmänhet större än man

skulle tro, och yrkessömmerskan användes icke blott till hädagsdräkternas, men äfven till hvardagsdräkternas förfärdigande». Detta har så mycket större betydelse då i en del af Finlands kommuner kvinnornas rikedom består i deras kläder. Om kvinnorna i östra Finland säges, att bruket fordrar, att en kvinna skall hafva flera tiotal linnen och att kvinnorna därför allmänt i en del socknar »sy nedre delen af grof säckväf, medan öfre delen göres af finare hemväfd bomulls-lärfvt — en sed, som för öfrigt förekommer äfven annorstädes i landet.»

Sedan kalendern framlagt en förteckning öfver de socknar, där spånad, väfnad och sömnad utöfvas såsom hemslöjd, delvis utöfvas eller icke utöfvas samt därjämte lämnat förteckning öfver de kommuner, som tillverka hemslöjdsalster till afsalu, redogöres för de önskningsmål rörande åtgärder för den kvinliga hemslöjdens höjande, hvilka uttalats till svar på gjorda förfrågningar. De flestas önskningsmål gälla undervisning i någon form, modeller m. m. »Endast från de kommuner, där af staten eller landtbrukssällskapen underhållna väf- och handarbetskolor hunnit verka någon tid, uttalas önskningsmål rörande arbetsgifvare och förmedling vid arbetsprodukternas försäljning».

* * *

Afdelningen »*Jordbruket och dess binäringar*» är af stort intresse, synnerligast på grund af den betydelse kvinnans arbete, å dessa områden äger mot hvad fallet är i de flesta trakter i Sverige.

Att kvinnan från urminnes tider deltagit i jordbruksarbetet, visas af svärdotterns klagan i Kalevala:

»Foder samlade om våren,
Svängde *grepens skaft* om vintern. — —
Men uti min svärmors gårdar
Räckte man åt mig beständigt
Sämsta *slagan* uti rian,
Gröfsta *bråkan* uti *badstun*,
Strandens allra tyngsta klappräd,
Boskapsgårdens längsta grepe.»

Finnarnas äldsta jordbrukssätt var svedjandet. Jakt och fiske var hufvudnäringen och naturligtvis i främsta rummet om icke uteslutande männens sysselsättning. »Kvinnorna däremot voro,» säger kalendern, »i följd af dessa näringsförhållanden, hänvisade mest till hemsysslor, bland hvilka då måste räknas äfven skötseln af det obetydliga jordbruket, först svederna, sedermera de fasta åkrarna. Härur

torde ursprungligen seden hafva uppstått, att kvinnan hos oss deltager i jordbruksarbetet. Krigstiderna, hvarpå Finlands historia är så rik, och hvilka, jämte sedermera utvandringen af män, har gjort, att kvinnokönets öfverskott öfver det manliga är större i vårt land än i Europa öfverhufvud*) hafva i detta afseende gjort sitt till att kvinnan i vårt land ofta *nolens volens* nödgats ägna sig åt jordbruket och äfven sida vid sida med männen deltaga i det nyodlingsarbete, som följde efter krigen. Ehuru de på en del trakter synas ha varit förskonade från det allra tyngsta arbetet, deltog de däremot på andra orter i alla, äfven de gröfsta göromål.»

I huru stor utsträckning kvinnorna deltaga i jordbruksarbetet framgår äfven af följande siffror: »År 1890 funnos i Finland 8,580 kvinliga possessionater och bönder, 2,516 kvinliga arrendatorer, kronobönder och nybyggare, 4,093 jordtorpare, 1,538 öfriga torpare, 76,857 i jordbrukets tjänst anställda kvinliga tjänare (mot 67,438 manliga). Därtill kommer att den jordbrukande befolkningens kvinliga familjemedlemmar — utom hufvudpersonen — hvilka i regeln alla kunna antagas deltaga i jordbruksarbetet, steg till 548,498 (mot 386,136 manliga).»

Ingen läroanstalt är i Finland öppen för kvinnor, som önska studera jordbruk; däremot funnos år 1892 ej mindre än 18 mejeriskolor. Antalet kvinliga elever vid dessa var 159. Angående mejeristernas användning skrives: att »förutom vid mejerierna vinna dessa sysselsättning, därigenom att landbrukssällskapen underhålla länsmejerister och mejerskor, hvilka på kallelse besöka lägenhetsinnehafvare och undervisa kvinnorna i kreaturs skötsel och mjölkhandtering.»

Äfven för undervisning i trädgårdsskötsel är väl sörjdt i Finland. Så nämnas 4 trädgårdsskolor, där kvinnor erhålla undervisning. Vid dessa skolor erlägges ingen afgift och vid två af dem lämnas t. o. m. bidrag till kostpenningar. Särskilda stipendier finnas ock.

* * *

Kvinnans inträde på näringsverksamhetens område befordrades, då fullständig näringsfrihet genomfördes år 1879, men det oaktadt synes den finska kvinnan icke mycket hafva ägnat sig åt yrkesverksamhet och den förklaring kalendern lämnar därför synes oss vara

*) Vid 1890 års slut utgjorde den kvinliga befolkningen 1,208,599 personer och den manliga 1,171,541. Mot 1,000 män kommo sålunda ungefär 1,032 kvinnor.

uttryck för förhållanden, som äfven gälla i Sverige, hvarför vi direkte citera boken:

»Ingen lag hindrar handtverksmästare att mottaga kvinnor som lärlingar och låta dem utbildas sig till gesäller, men tills vidare hafva endast få yrkesutöfvare tagit ett dylikt steg. Orsaken härtill torde vara att söka dels i gammal sed, dels däri att flickor i regeln ägna sig åt ett yrke vid en mera framskriden ålder än gossar, hvarför deras undervisning i själftva handtverket omedelbart förutsättes vidtaga, medan lärlingarna få göra nytta för sig med allehanda i mästarens hus förekommande sysslor, innan eller jämte det de undervisas i yrket. Å andra sidan hafva de kvinnor, hvilka hittills ägnat sig åt handtverk, ofta nog betraktat sitt arbete mera som en tillfällig utväg att förtjäna sitt bröd tills de blifva gifta, än som ett yrke, i hvilket de skola arbeta sig upp genom alla grader. Detta har verkat hämmande så väl på deras egen energi, som på arbetsgifvarens beredvillighet att nedlägga arbete på deras utbildning. Följden har också varit den, att de flesta kvinnor icke kommit längre än till handtverkets lägsta grader och äfven om de kvarstannat däri, användts till underordnade arbeten.

Seden utgör dock det väsentligaste hindret för kvinnans inträde på yrkesverksamhetens område, ty så länge mästare endast undantagsvis taga kvinnor i lära, fordras det hos de *kvinnor*, hvilka vilja ägna sig åt hithörande banor, långt mera energi och företagsamhet, än hos de *gossar* eller *ynglingar*, hvilka inträda i lära.»

Såsom bevis för befogenheten af de uttalanden, som här gjorts nämnes, att ehuru kvinnorna ju sedan gammalt sköta bakning, korftillverkning m. m., är det dock männen som i bagerierna, konditorierna och korfmakerierna sköta arbetet. Likaså är förhållandet i Sverige.

* * *

Bland öfriga afdelningar i kalendern, som synas oss af speciellt intresse, vilja vi framhålla kapitlen om *undervisningen*. Redan på en af de första sidorna finner man ett märkligt uttalande af U. Cygnæus, afgifvet 1856: »Kunna af finansiella skäl ej flick- och gosskolor samtidigt inrättas, anser jag de *förra* nödvändigare än de senare. Först och främst kan flickan redan i fädernehemmet bland yngre syskon mera gagna än gossen, som oftare är på utarbete och resor, och sedan hon blir mor, är det hon, som i de flesta fall skall vara barnens första och enda, liksom hon helt visst är deras bästa

lärarinna, om hon därtill har kunskap och god vilja. Är det en obestridlig sanning att barnets fysiska och psykiska vård i dess späda ålder företrädesvis tillhör modern och att de intryck barnet till sitt tionde år emottager, djupast sitta kvar och bestämma dess riktning för hela lifvet, så kan ej håller bestridas, att man, då fråga är om folkbildning, *företrädesvis* bör söka verka för kvinnans bildning.»

Förutom folkskolor och folkskoleseminarier underhåller staten i Finland äfven en del fruntimmersskolor, där endast en terminsafgift af 20—40 finska mark erlägges, och dessutom äro 4 af statens elementarskolor öppna för flickor.

Samskolor finnas f. n. 8 i Finland och till dessas underhåll har staten under läsåret 1893—1894 bidragit med 65,300 mark. Om man härtill lägger, att staten till de privata fruntimmersskolorna under läsåret 1892—1893 lämnade ett bidrag af 137,000 mark, må man väl säga, att för kvinnans undervisning är af staten långt frikostigare sörjdt i Finland än i Sverige.

Universitetet i Finland är ännu icke öppet för kvinnor, men efter särskild anhållan kan kvinna erhålla rätt såväl att aflägga studentexamen som ock att studera vid universitetet. 83 kvinnor hafva f. n. aflagt studentexamen.

Mycket mera förtjänade, om utrymmet det tilläte, att anföras ur det intressanta arbetet, såsom från afdelningarna för *konstindustri*, *sjukvård* och *hälsovård*, *kvinnoföreningar* och *kvinnostiftelser* m. m., ofvanstående torde emellertid i all sin ofullständighet hafva lämnat fullgoda bevis på huru grundligt och samvetsgrannt våra finska systrar gått till väga, då det gällde att utröna arten af alla de kuggar, som den kvinliga arbetskraften insatt i sitt lands samhällsmaskineri, och att ingen sådan vid redigeringen af detta verk ansetts oviktig eller undgått att beaktas.

L. A—g.

Saknad.

Af Domenico Maery-Correale.

(Öfvers. af Sigrid Leijonhufvud.)

*Jag ser er åter, vilda vattenfall,
Orangebevuxna kullar, fredligt täcka.
Här vill jag anförtro åt hafvets svall
Min sorg, min sång och drömmars spel, som gäcka.*

*Här vill på nytt mot frändekretsen all,
Mot någon kvardröjd vän min fann jag sträcka.
Bland gamla böcker blad för blad jag skall
Till lif det flyddas glada minnen väcka.*

*Hur ljuft det är en gång igen att bli
Långt bort från larm och kif i hemmets sköte
Som förr från oro och bekymmer fri!*

*Och dock — hur glädjen syns mig tom och half,
Då moder min ej skyndar mig till möte
Med öppna armar mer i portens hvalf.*

Föreningen för gift kvinnas eganderätt

höll fredagen den 25 maj i Atheneum för flickor sitt årsmöte under redaktör H. Sohlmans ordförandeskap. Års- och revisionsberättelser föredrogs, och val förrättades efter afgående styrelseledamöter och revisorer.

Fil. doktor *Ellen Fries* meddelade därpå ett och annat om kvinnans ställning i Förenta staterna och öfvergick sedan till en kort skildring af en amerikansk kvinnas lif, fru *Myra Bramwells*, en af Förenta staternas första kvinliga jurister, hvilken nyligen afidit.

Revisionssekreteraren *C. Lindhagen* refererade ett intressant fall rörande den internationella rätten i fråga om gift kvinnas nationali-

tet. Det rörde en svensk flicka i ett skånskt fiskläge, hvilken blifvit gift med en norsk sjöman. Makarna hade bosatt sig i hustruns hemort, och efter några år hade mannen öfvergifvit henne, hvarigenom hon blef nästan ställd utom lagen, då hon hvarken inför svensk eller norsk lag kunde vinna skilsmessa från den försvunne mannen.

Vice häradshöfding *Karl Staaff* redogjorde för ett par fall från sin praktik som advokat, hvilka belyste svårigheterna för en hustru att enligt nu rådande lagstiftning vinna boskilnad.

Af hr Staaffs anförande tog sig byråchefen grefve *H. E. G. Hamilton* anledning yrka på att föreningen i följd af den reaktionära riktning gent emot dess syften, som f. n. vore rådande inom riksdagen, skulle fixera sina närmaste sträfvanden på en reform af boskilnadslagen.

Herr *Hellen Lindgren* refererade till slut en af Finsk Kvinno-förening utgifven Kalender om den finska kvinnans arbete på olika områden.

Från skilda håll.

Norge. *Sedlighetskonferensen i Kristiania.* Den 7—9 instundande september kommer i den norska hufvudstaden ett möte med ofvanstående namn att hållas, hvartill inbjudning utfärdats till alla Skandinavians sedlighetsföreningar och hvari sedlighetsvänner från alla nordens länder äga tillräde. Under kongressen, vid hvilken särskilda möten för män och särskilda *kvinnomöten* skola anordnas, komma ämnen som för sedligheten äro af den mest genomgripande vikt att afhandlas, i all synnerhet sådana ämnen, heter det i inbjudningen, hvilka jämte sin juridiska betydelse, äfven äro af *hygieniskt* och ännu mer af *moraliskt* intresse.

* * *

Finland. *Konkordiaförbundet.* Vi hafva vid föregående tillfällen omnämnt, den under ofvanstående namn kända finska kvinno-föreningen, hvars ändamål är att bilda en stipendiefond för kvinnor. Konkordiaförbundet, som snart kan se tillbaka på en 10-årig verksamhet, förfogar redan öfver ett kapital af mer än 90,000 kr., hvadan det ej torde dröja länge, innan den åsyftade fonden af 100,000 kr. är sammanbragt, då stipendier skola börja utdelas.

* * *

*

Danmark. *Dansk Kvindesamfunds Fæstekontor* för kvinnliga tjänare, en inrättning af särdeles intresse för oss, då densamma så nära sammanhänger med de svenska till Danmark invandrande tjänsteflickornas förhållanden, har, enligt hvad Dansk Kvindesamfunds årsberättelse vet att omförmåla, äfven under 1893 fortsatt sin verksamhet efter samma plan som föregående år. Af berättelsen framgår dock att kommissionskontorets arbete betydligt försvåras af den år från år allt mer framträdande bristen på dugligt tjänstefolk. Så hade under året 2,200 arbetsgifvare anmält sig mot endast 1,200 arbetssökare, »ett missförhållande», säger Fæstekontorets föreståndarinna i sin berättelse, »som bland andra djupare liggande orsaker äfven är att söka i den brist på aktning för det kroppsliga arbetet, som i vår tid utmärker så väl arbetaren själf som arbetsgifvaren. Att ävägabrinda en bättre sakernas ordning i detta afseende är emellertid Fæstekontorets uppgift, hvarför detsamma vill beflita sig om att med all kraft fortsätta sin verksamhet.

Af de tjänsteflickor, som erhållit plats genom kontoret förekommo 4 svenskor, försedda med de af Fredrika-Bremer-Förbundet utfärdade korten.

* * *

Tyskland. *Bund deutscher Frauenvereine* är namnet på ett nyligen i Tyskland organiseradt förbund, hvilket utgör en sammanslutning af alla landets kvinnoöreningar, med undantag af dem hvilka hafva ett rent politiskt syfte, så väl som alla föreningar, däri kvinnor ingå som lika berättigade medlemmar och hvilka välja en kvinna som sin representant i förbundets styrelse. Hvert annat år hålles generalförsamling på olika orter, som bestämmas af styrelsen, hvilken för öfrigt på intet sätt inverkar på eller blandar sig i de enskilda föreningarnas inre angelägenheter. Som ordförande i den på 4 år valda förbundsstyrelsen utsågs fröken Augusta Schmidt, en af stiftarinnorna af Tysklands förnämsta kvinnoörening, Allgemeine deutsche Frauenverein, samt till vice ordf. fru Anna Schepele-Lette, ordf. i den berömda Letteverein i Berlin.

* * *

England. »*Polismatronor*», och deras anställande vid alla Englands polisstationer, utgjorde ett af diskussionsämnen vid det i London nyligen hållna årsmötet af den under namn af »Women's Liberal Federation» kända kvinnoöreningen. Miss Florence Balgarnie, lady Henry Somerset, m. fl. framstående representanter för kvinnoroörelsen i England, framhöll i värtaliga anföranden, stödda på personliga iakttagelser, det ur mänsklighetens och den allmänna moralens namn behjärtansvärda i ävägabrindandet af en reform, enligt hvilken, i likhet med hvad fallet är i Amerika, åtminstone vid alla centralpolisstationer arresterade kvinnor och barn ställas under uppsikt af kvinnor, s. k. »polismatronor». En resolution i detta syfte afläts af mötet.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå

lämnas upplysningar skriftligen och muntligen angående arbetsområden tillgängliga för kvinnor, såsom angående förberedande kurser, inträdesfordringar m. m.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, Stockholm,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, hushållsföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

*Å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå mottagas
anmälningar till inträde i Förbundets*

Sjuk-kassa.

*Äfven personer, som icke äro medlemmar af
Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.*

C. E. LAGERSTRÖM, Sybehörs- & Modeaffär,

18 Sötgatan 18.

18 Humlegårdsgatan 18.

Kruses Pensionat & Hôtel

Klarabergsgatan 52, Stockholm,

två minuters väg från Centralstationen, erbjuder såväl enkla som eleganta rum n. b. eller 2 och 3 tr. Pris: från 1: 25 per dygn. — Ref. Med. Doktor E. W. Wretling, Stockholm, Doktor H. Åkerström, Upsala m. fl.

Vaktmästare möter vid stationen.

Frunttimmer,

som önska olycksfallförsäkra sig uti
Bolaget FYLGIA

kunna hänvända sig till

AMELINE STERKY.

Adress: Stockholm, Döbelnsgatan 1 A.

Träffas därstädes mellan 10—11 f. m. och 5—6 e. m.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm,

54 Müstersamuelsgatan 54.

OBS.! Saxar och knifvar slipas.

OBS.!

Stort lager af
Barnkläder för alla åldrar,

till och med 16 år.

Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser! Allm. Telefon 68 40.

2 Stora Vattugatan 2,
hörnhuset vid Brunkebergstorg.

10 Bazaren å Norrbro 10.

H. NYSTRÖM.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå mottagas
anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af
Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Winborgs LACTOSERIN-CACAO

Välsmakande, kraftigt närande, hälsosamt!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med.
d:r Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskild hälsovård, yttrar i
sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt
och smaktligt näringsmedel är äfven den i
handeln hos oss införda lactoserincacao.»

FABRIKS.

Pris pr burk om

1/2 kilo kr. 2,50; 1/4 kilo kr. 1,30; 1/8 kilo kr. 0,70.

Erhålles hos hrr specerihandlare samt i parti hos

Th. Winborg & Co., Stockholm.
Kongl. Hofleverantör.

Wimans Spisar

för ved och torf.

Vedslöseri omöjligt. Ugnarne icke belagda med någon lera, steka och
grädda utomordentligt jemnt, väl och fort. Inga »brännplåtar» att förnya.
De yppersta intyg från hela landet. Kunna ses i verksamhet och provas å

Ingeniör E. A. WIMANS Utställning och Försäljning,

17 Fredsgatan 17, Stockholm.

Gunilla Viléns Handarbets-Atelier,

46 Klarabergsgatan 46.

Grundlig och praktisk undervisning lämnas elever i alla slags handarbeten. Kurs,
omfattande 50 tim., 15 kr., en lektion, 2 tim., 75 öre. Resande i Stockholm uppmärk-
sammas på min Handarbets-Atelier såsom särdeles lämplig därigenom, att eleven själf
får bestämma lektionstiden från 9 f. m. till 5 e. m.

OBS! Beställningar emottagas för uppritningar, monteringar samt förfärdigande
af linneutstyrslar.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

Hos E. T. Berggrens bokhandel har utkommit:

Svenska och Finska Porträtt.

Förteckning öfver en porträttsamling, tillhörig B. W. Första häftet, med
262 illustrationer. Pris 5 kr. (S. T. A. 9889)

Dräktreformföreningens modeller

finnas hos

Fröken JOSEFINE OLSON

14 Blasieholmstorg 14.

Sparsamma Fruar! Ull och Stäckulle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalar, Filtar, Plåds, Doffel, Kläden till herrkostlymer m. m. **OBS.!** Gardiner i fornordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställles. Profver och pris-uppgifter på begäran. Gods afhäntas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation.

HILDUR ANDERSSON,
 Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling!
 Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. 12 Hötorget 12, ingång från Örtorgsgatan. Stockholm

HANDARBETETS VÄNNER
 Brunkebergstorg 18, STOCKHOLM.
 Förening för den svenska kvinnliga hemslöjdens förädling i konstnärligt och fosterländskt syfte.
 Utställning och Försäljning af:
 Väfnader, Mattor, Konst-sömnad och Spektar efter Samla och Nya Svenska Mönster, Nationaldräkter m. m.

Barnängens Patenterade Mjölktvål.

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toaletmedel till hudens förskönande, och nutida mejerskors fina hy och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovilkorligen gör hyn och huden *hvit, vacker och smidig*, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen mer än vi framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstämpeln och Barnängens namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:st Konungens Hofleverantör, Stockholm.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.